

بررسی رابطه بین بیش‌نمایی سود، ریسک و مسئولیت اجتماعی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

بهنام گیلانی نیا^{۱*}

ساناز دکامی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۰/۲۳ تاریخ چاپ: ۱۳۹۹/۱۱/۰۸

چکیده

در پژوهش حاضر به بررسی رابطه بین بیش‌نمایی سود، ریسک و مسئولیت اجتماعی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته شده است. بیش‌نمایی سود در پژوهش حاضر با استفاده از باقیمانده‌های مثبت ارقام تعهدی اختیاری مدل کوتاری (۲۰۰۵) اندازه‌گیری شد و برای سنجش مسئولیت اجتماعی از چک لیست سطح افشا مسئولیت اجتماعی که توسط موسسه حسابرسی دیلویت (۲۰۱۳) استفاده شده است. ضمن اینکه برای اندازه‌گیری ریسک شرکت‌ها از دو شاخص ریسک سیستماتیک و غیرسیستماتیک استفاده شد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد که بر اساس روش نمونه‌گیری حذف سیستماتیک تعداد ۱۴۰ شرکت در دوره زمانی ۱۰ ساله بین سال‌های ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۴ می‌باشد که در مجموع تشکیل ۱۴۰۰ سال-شرکت را می‌دهند. پس از اندازه‌گیری متغیرهای تحقیق، از تجزیه و تحلیل رگرسیون برای آزمون فرضیه‌های تحقیق استفاده گردید. آزمون‌ها با استفاده از نرم‌افزار اقتصادسنجی Eviews8 و روش حداقل مربعات جزیی صورت پذیرفته است. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها در گروه پژوهش‌های توصیفی (غیرآزمایشی) می‌باشد. نتایج به دست آمده در پژوهش حاضر نشان داد بین ریسک سیستماتیک با بیش‌نمایی سود و مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها رابطه معناداری وجود ندارد؛ اما این ارتباط در مورد ریسک شرکت با بیش‌نمایی سود و مسئولیت اجتماعی شرکت مورد تایید قرار گرفت. علاوه بر این، بین بیش‌نمایی سود و افشای مسئولیت اجتماعی شرکت رابطه معناداری وجود دارد. در نهایت، ریسک شرکت بر ارتباط بین بیش‌نمایی سود و افشای مسئولیت اجتماعی شرکت تاثیر می‌گذارد.

واژگان کلیدی

افشاء مسئولیت اجتماعی، ریسک سیستماتیک، بیش‌نمایی سود.

^۱ استادیار گروه مدیریت و حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودسر و املش، رودسر، ایران (* نویسنده مسئول):

behnam.gilaninia@gmail.com

^۲ دانشجوی دکتری حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن، تنکابن، ایران. (sanazdekami67@gmail.com)

۱. مقدمه

مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها با رابطه میان شرکت‌ها و جامعه و به‌خصوص با تحمیل اثرات منفی و زیان‌آور فعالیت‌های شرکت‌ها بر افراد و جوامع در ارتباط است. مسئولیت‌پذیری اجتماعی، موجب بهبود رضایت سهامداران می‌شود و بر روی شهرت شرکت نیز اثر مثبتی دارد. مدیران به‌عنوان مسئول تهیه صورت‌های مالی با آگاهی کامل از وضعیت مالی واحد تجاری و با برخورداری از اطلاعات بیشتر نسبت به سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان به‌طور بالقوه سعی دارند تصویر واحد تجاری را مطلوب جلوه دهند. این عملیات منجر به این می‌شود که تصویر واحد تجاری از وضعیت واقعی بهتر جلوه داده شود و انگیزه افراد برون‌سازمانی برای سرمایه‌گذاری در واحد تجاری افزایش یابد. بدین منظور مدیران تمایل دارند که افشای اخبار بد را به تأخیر انداخته و اخبار خوب را هرچه سریع‌تر شناسایی کنند. این امر از سوی مدیران، موجب می‌شود سرمایه‌گذاران بر اساس اخبار خوب قیمت‌های سهم را تعدیل کنند (فغانی ماکرانی و همکاران، ۱۳۹۵). زمانی که شرکت‌ها دارای مدیریت سازمانی با اثربخشی پایین‌تر یا سطح پایین‌تری از حاکمیت شرکتی بلندمدت باشند، ارتباط منفی میان مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و خطر سقوط آینده حائز اهمیت می‌گردد. به‌عبارت‌دیگر، زمانی که شرکت‌ها دارای مدیریت سازمانی با اثربخشی بیشتر یا سطح بالاتری از حاکمیت شرکتی بلندمدت باشند، مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها ظاهراً بر خطر سقوط تأثیر بسزایی نخواهد داشت. نقش مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها بر کاهش خطر سقوط قیمت سهام زمانی از اهمیت خاص برخوردار می‌گردد که نظارت داخلی هیئت‌مدیره یا نظارت خارجی سرمایه‌گذاران شرکت‌ها، ضعیف باشد. به‌طور خاص، شرکت‌های دارای مسئولیت اجتماعی احتمالاً دارای مدیریت سازمانی با اثربخشی بیشتر می‌باشند بطوریکه جمع‌آوری اخبار نامساعد را محدود می‌سازد و خطر سقوط قیمت سهام را کاهش می‌دهد (اندر و همکاران، ۲۰۱۲).

امروزه به دلیل گسترش فعالیت‌های اقتصادی، توسعه بازارهای مالی و رونق سرمایه‌گذاری در بازارهای سرمایه به خصوص بورس اوراق بهادار توسط اشخاص حقیقی و حقوقی، مهم‌ترین ابزار جهت اتخاذ تصمیمات درست و کسب منفعت مورد انتظار و استفاده بهینه و مطلوب از امکانات مالی، دسترسی به اطلاعات درست، به موقع و تحلیل دقیق و واقع بینانه آن است. سرمایه‌گذاران و سهامداران در خصوص خرید سهام نیاز به بررسی و پیش‌بینی ارزش سهام شرکت‌ها در سال‌های آتی دارند و بدیهی است که تعیین این ارزش، منوط به پیش‌بینی قدرت سودآوری شرکت‌ها و پایداری و ثبات آن در آینده است. سودهای گزارش شده در صورت‌های مالی و گزارشات مالی به دلیل استفاده از حسابداری تعهدی و وجود قضاوت‌ها و ارزیابی‌های شخصی، نمی‌تواند به‌طور مناسب قدرت مؤسسه را در ایجاد جریان‌های نقدی مطلوب منعکس نماید. مطالعات انجام شده در زمینه مدیریت سود، نشان دهنده وجود دو شیوه اصلی برای مدیریت سود است. مدیران شرکت‌ها می‌توانند از طریق دستکاری ارقام تعهدی و همچنین دستکاری فعالیت‌های واقعی، سود را مدیریت کنند. اغلب ادبیات مدیریت سود، بر مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی تأکید دارند. در حالی که مطالعات کمی در زمینه مدیریت سود واقعی صورت گرفته است. مدیریت سود واقعی با تغییر در زمان بندی با ساختار فعالیت‌های واقعی واحد تجاری همراه است (جلیلی و همکاران، ۱۳۹۳). سود مهم‌ترین محصول سامانه حسابداری می‌باشد که هدف اصلی آن فراهم آوردن اطلاعات لازم برای ارزیابی عملکرد و توانایی پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی است. سود در سیستم تعهدی و تحت تأثیر رویه‌های حسابداری که مدیریت انتخاب می‌نماید، محاسبه می‌گردد. اگر سود کیفیت لازم را

نداشته باشد، نمی تواند در تصمیم گیری های سرمایه گذاران مفید واقع شود؛ بنابراین کیفیت سود از معیارهای با اهمیت در تصمیم گیری ها محسوب می گردد. سرمایه گذاران برای تصمیمات سرمایه گذاری خود بر اطلاعات مالی مندرج در صورتهای مالی واحدهای اقتصادی خصوصاً سود گزارش شده اتکا می کنند. اصولاً سرمایه گذاران معتقدند که سود یکنواخت در مقایسه با سود دارای نوسان، پرداخت سود تقسیمی بالاتری را تضمین می کند. هم چنین نوسان های سود به عنوان معیار مهم ریسک کلی شرکت قلمداد می گردد و واحدهای تجاری با سود هموارتر دارای ریسک کمتری هستند؛ بنابراین واحدهای تجاری که دارای سود هموارتری هستند، بیشتر مورد علاقه سرمایه گذاران هستند سرمایه گذاری مناسبتری محسوب می شوند. این موضوع باعث می شود برخی مدیران با روشهای مختلفی مانند تسریع و تاخیر در ارسال کالا و صدور صورتحساب، افزایش و کاهش موجودی در پایان دوره، تغییر روش محاسبه استهلاک و ... اقدام به هموار سازی سود نمایند (چنی^۲، ۲۰۰۹). در بررسی فرصتهای سرمایه گذاری به دو مقوله ریسک و بازده توجه می شود و فرض می شود که سرمایه گذاران از ریسک بدون بازده گریزانند و در صورتی که احتمال وقوع ریسک خاصی را دهند نرخ بازده مورد انتظار خود را متناسب با آن تعدیل می نمایند (ثقفی و مرفوع، ۱۳۹۰). سرمایه گذاران اغلب مایل به سرمایه گذاری در شرکت هایی هستند که ریسک کمتری داشته و متناسب با آن بازده مناسبی نیز به دست آورند. از آن جایی که ریسک بازار یک شرکت با نوسانات بازده سهام آن اندازه گیری می شود و قیمت سهام نیز به نحوی با سود هر سهم شرکت در ارتباط است، لذا شرکت ها تمایل دارند با کاهش نوسانات در سود باعث کاهش در نوسانات بازده شوند و در نهایت تصور سرمایه گذاران و اعتباردهندگان از ریسک شرکت را تحت تاثیر قرار دهند. لذا شرکت ها با این هدف اقدام به هموارسازی سود می کنند تا از این طریق باعث ایجاد جریان ثابت رشد سود گزارش شده گردند (مهرانی و همکاران، ۱۳۹۳).

از دستی دیگر، حداکثر ساختن ثروت سهام داران، ایفای وظایف اخلاقی و مسئولیت های اجتماعی می تواند از اهداف بسیار مهم شرکت ها به شمار آید. افشای مسئولیت اجتماعی به عنوان پل ارتباطی بین واحد تجاری و ذی نفعان می باشد و باعث جذب سرمایه گذاران نهادی می شود. سرمایه گذاران نهادی با توجه به مالکیت بخش قابل توجهی از سهام شرکت ها از نفوذ قابل ملاحظه ای در شرکت های سرمایه پذیر برخوردار بوده و می توانند رویه های مدیران را تحت تاثیر قرار دهند و با ارائه اطلاعات دقیق از سوی شرکت ها به رعایت اخلاق حرفه ای پردازند. بدین ترتیب کارکرد درونی افشای مسئولیت اجتماعی و مالکیت نهادی می تواند منجر به بهبود جایگاه شرکت در نهایت افزایش بازده و سود آوری و سرانجام بقای بلند مدت شرکت ها را به همراه داشته باشد. با افشای مسئولیت اجتماعی از طریق گزارش سالانه یا از طریق گزارش پایداری، می توان حمایت سهامداران، به خصوص سرمایه گذاران نهادی را از نظر مادی و غیرمادی (اجتماعی) توسط شرکت ها به دست آورد (پورعلی و حجامی، ۱۳۹۳). امروزه دیگر مسئولیت اجتماعی شرکت با اضافه شدن مباحثی چون محیط زیست، مباحث حقوق بشر، استانداردهای کار و مبارزه با فساد و رشوه خواری دامنه بسیار وسیع تری نسبت به گذشته پیدا کرده است. با این حال، رابطه بین عملکرد مالی و اجتماعی آشکار و واضح نیست. عمدتاً دو عامل برای توجیه ارتباط مثبت بین بازده مالی و عملکرد وجود دارد. عامل اول می گوید افزایش در سود ریشه در افزایش بهره وری دارد و عامل دوم بر افزایش سود آوری از طریق بهبود تصویر شرکت در جامعه اشاره دارد. همچنین، نمی توان احتمال وجود رابطه منفی بین عملکرد مالی و اجتماعی را رد کرد؛ زیرا ایجاد بازده مالی مثبت برای سهامداران در کوتاه مدت خلاف ایفای

تعهدات اجتماعی شرکت خواهد بود و دیگر این که انجام مسئولیت اجتماعی شرکت مستلزم هزینه برای شرکت است (کاردبت و همکاران^۳، ۲۰۱۰). گزارشگری مسئولیت اجتماعی شرکت ها به این مفهوم است که بر فعالیت های اخلاق گرایانه کسب و کار تمرکز داشته و به دنبال پاسخگویی به ذینفعان سازمان و محیط زیستی که در آن فعالیت می کنند، باشند. امروزه به دلیل درخواست ذینفعان از شرکت ها و از طرفی تاثیر مثبت افشا و گزارشگری مسئولیت اجتماعی بر عملکرد شرکت ها، مدیران نسبت به افشا و گزارشگری مسئولیت اجتماعی، بیشتر ترغیب و تشویق می شوند؛ اما با توجه به این که اجرای آن نیازمند هزینه می باشد و تاثیر مثبت و سوآوری افشای شاخص های مسئولیت اجتماعی و گزارشگری آن در بلند مدت حاصل می شود، انتظار می رود شرکت های با سودآوری بالاتر توجه بیشتری نسبت به این موضوع داشته باشند. تاثیر مسئولیت اجتماعی بر اعتبار شرکت ها را می توان با توجه به تاثیری که مسئولیت اجتماعی می تواند بر عملکرد شرکت ها داشته باشد، جستجو کرد. شرکت ها از طریق اهمیت دادن به موضوع مسئولیت اجتماعی و گزارشگری آن، می توانند مشروعیت سازمان را بهبود بخشیده و از طریق ایجاد انگیزه بین کارکنان، افزایش حسن نیت اجتماعی، کاهش جریمه ها و پاسخگویی به نیاز تمامی ذینفعان سازمان به بهبود عملکرد سازمان در زمینه سودآوری کمک کنند و از طریق ایجاد تصویری مثبت از سازمان در جامعه، بر اعتبارشان در جامعه افزوده و منبعی برای مزیت رقابتی فراهم می کنند (احمد پور و فرمانبردار، ۱۳۹۴).

به هر حال شرکت ها فعالیت های مسئولیت اجتماعی را برای کمک هم به سهام داران و هم ارزش های اجتماعی آن با یکپارچه سازی منافع ذینفعان و سهام داران در تصمیمات شرکتی پذیرفته اند. کشورهای پیشرفته در حال توسعه دادن به پروژه های ملی در ارتباط با مسئولیت اجتماعی را در بین شرکت ها می باشند. تلاش های مسئولیت اجتماعی شرکت ها در کشورهای پیشرفته نشان می دهد این فعالیت ها بهبود عملکرد، افزایش بهره وری و موفقیت در رقابت را به همراه داشته است. این فعالیت ها در بسیاری از کشورها همانند آلمان، دانمارک و سوئد به صورت داوطلبانه آغاز شده است. برای نمونه هلند در اوایل سال ۲۰۰۰، فعالیت های گسترده ای برای افزایش مسئولیت اجتماعی در بین شرکت آغاز کرد. این در حالی است که در بسیاری از کشورهای اروپای شرقی و چین دخالت های دولت موجب بهبود فعالیت های اجتماعی شرکت شده است (لین و همکاران^۴، ۲۰۱۵). علاوه بر این، مدیریت ریسک بنگاه، رویکرد پویای ارزیابی ریسک یکپارچه است که سازمان ها به منظور کاهش سطح ریسک خود از آن استفاده می کنند. پس از آنکه مدیریت ریسک بنگاه ایجاد شود به شرکت اجازه می دهد که به طور مستمر ریسک ها را ارزیابی نماید و منابع و مراحل مورد نیاز برای غلبه یا تسکین ریسک ها را شناسایی کند. پیش فرض اصلی مدیریت ریسک این است که دلیل وجودی هر واحد اقتصادی ایجاد ارزش برای ذینفعان خود می باشد. مدیریت ریسک مدیر را قادر می سازد علیرغم وجود ریسک و فرصت های وابسته به آن واحد اقتصادی را به صورت مؤثر اداره نموده و بدین ترتیب ظرفیت ایجاد ارزش شرکت را افزایش دهد. طی سال های اخیر، مدیریت ریسک در شرکت های مالی به شدت توسعه یافته است (ولی زاده و همکاران، ۱۳۹۴). کیم و همکاران (۲۰۱۲) به ارائه دیدگاه های مختلفی در خصوص استفاده از مسئولیت اجتماعی شرکت ها جهت شفافیت در گزارشگری مالی شرکت ها و جلوگیری از پنهان نمودن اخبار بد پرداخته اند. زمانی که مسئولیت اجتماعی شرکت ها مدنظر قرار می گیرند به احتمال زیاد گزارشگری مالی آنها با سطح بالاتری از افشاء همراه است و با احتمال کمتری اخبار بد از

³ Cardebat et al.

⁴ Lin et al.

سرمایه‌گذاران پنهان می‌ماند و انتظار می‌رود که این شرکت‌ها با ریسک پایین‌تری روبه‌رو شوند (کیم و همکاران، ۲۰۱۴). مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت در سال‌های اخیر توجه فزاینده‌ای از تحقیقات را به خود جلب کرده است. شرکت‌ها مدت‌هاست که به دلیل اقدامات غیرمسئولانه اجتماعی خود، مانند تخریب محیط‌زیست، سوءاستفاده از حقوق بشر، رفتار ناعادلانه با کارمندان و تأمین‌کنندگان و فساد مورد انتقاد قرار می‌گیرند. بسیاری از فعالیت‌های غیرمسئولانه اجتماعی که باعث افزایش هزینه‌های برون‌سپاری و درگیری‌های شرکتی می‌شود، تأثیرات عدم مسئولیت‌پذیری اجتماعی افزایش ریسک شرکت است (لی و همکاران، ۲۰۱۹). با توجه به این مطالب به نظر می‌رسد، بررسی رابطه بین متغیرهای مالی و حسابداری در بین شرکت‌ها می‌تواند موضوع حایز اهمیت باشد. برای این منظور، این پژوهش با هدف بررسی رابطه بین بیش‌نمایی سود، ریسک و مسئولیت اجتماعی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران به بررسی این موضوع پرداخته و شواهدی تجربی در این حوزه ارائه می‌دهد. به این ترتیب، سوالی که این پژوهش به دنبال پاسخی برای آن می‌باشد به این صورت است: آیا بین بیش‌نمایی سود، ریسک و مسئولیت اجتماعی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران وجود دارد یا خیر؟ و در صورتی که جواب این پرسش مثبت باشد، این رابطه مستقیم می‌باشد یا معکوس؟

۲. مبانی نظری و ادبیات پژوهش

امروزه به دلیل گسترش فعالیت‌های اقتصادی، توسعه بازارهای مالی و رونق سرمایه‌گذاری در بازارهای سرمایه به خصوص بورس اوراق بهادار توسط اشخاص حقیقی و حقوقی، مهمترین ابزار جهت اتخاذ تصمیمات درست و کسب منفعت مورد انتظار و استفاده بهینه و مطلوب از امکانات مالی، دسترسی به اطلاعات درست، به موقع و تحلیل دقیق و واقع بینانه آن است. سرمایه‌گذاران و سهامداران در خصوص خرید سهام نیاز به بررسی و پیش‌بینی ارزش سهام شرکت‌ها در سال‌های آتی دارند و بدیهی است که تعیین این ارزش، منوط به پیش‌بینی قدرت سودآوری شرکت‌ها و پایداری و ثبات آن در آینده است. سودهای گزارش شده در صورت‌های مالی و گزارشات مالی به دلیل استفاده از حسابداری تعهدی و وجود قضاوت‌ها و ارزیابی‌های شخصی، نمی‌تواند به طور مناسب قدرت مؤسسه را در ایجاد جریان‌های نقدی مطلوب منعکس نماید. مطالعات انجام شده در زمینه مدیریت سود، نشان‌دهنده وجود دو شیوه اصلی برای مدیریت سود است. مدیران شرکت‌ها می‌توانند از طریق دستکاری ارقام تعهدی و همچنین دستکاری فعالیت‌های واقعی، سود را مدیریت کنند (جلیلی و همکاران، ۱۳۹۳).

منظور از مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، پیوستگی و اتحاد میان فعالیت‌ها و ارزش‌های سازمان به گونه‌ای است که منافع کلیه ذینفعان شامل سهامداران، مشتریان، کارکنان، سرمایه‌گذاران و عموم جامعه، در سیاست‌ها و عملکرد سازمان منعکس گردد؛ به عبارت دیگر، سازمان باید همواره خود را جزئی از اجتماع بداند و نسبت به جامعه احساس مسئولیت داشته باشد و در جهت بهبود رفاه عمومی به گونه‌ای مستقل از منافع مستقیم شرکت، تلاش کند (فروغی و همکاران، ۱۳۸۷). شرکت‌هایی که عملکرد اجتماعی بالایی دارند تمایل بیشتری به افشای عمومی فعالیت‌های اجتماعی خود دارند. سطح بالای شفافیت در اطلاعات باعث کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بین شرکت و سرمایه‌گذاران می‌شود و این خود باعث کاهش ریسک می‌گردد. فعالیت‌های اجتماعی شرکت، میزان اصطکاک شرکت با جامعه را کاهش داده و از این

منظر باعث کاهش ریسک شرکت و هزینه های آن خواهد شد. مسئولیت اجتماعی شرکت ها عبارت است از تعهد شرکت به استفاده از منابعش در راه منفعت رسانی به جامعه و بهبود رفاه در جامعه از محل عایدات شرکت (کوک و همکاران^۶، ۲۰۰۱).

افشای مسئولیت های اجتماعی به مدیریت ریسک اثربخش تر می انجامد که به شرکت ها کمک می کند تا زیان های قابل اجتناب را کاهش داده، موضوعات جدید را شناسایی و از موقعیت های مناسب برای دستیابی به مزایای رقابتی استفاده کند (آرث و لیتل^۷، ۲۰۰۴). نتایج تحقیق انجام شده توسط سویکا و آمر^۸ (۱۹۹۷) نشان داد که بهبود در عملکرد زیست محیطی شرکت ها، باعث کاهش ریسک سیستماتیک آن ها می شود. همچنین نتایج تحقیق انجام شده توسط روسن بلوم ولانگ استریث^۹ (۱۹۷۳)، نشان می دهد که رابطه ای منفی میان افشا مسئولیت های اجتماعی و ریسک سیستماتیک وجود دارد. امروزه سازمان ها در زمینه های گوناگون تحت فشار شدید برای جلب اعتماد عمومی و حفظ رقابت در بازار جهانی قرار دارند. در چند سال گذشته پاسخگویی به خواسته های سهامداران و نیز سعی در ارتقای ارزش های اجتماعی تناقض پیچیده ای است که سازمان های تجاری متعهد در زمینه های مختلف با آن درگیرند. ایجاد مصالحه و ایجاد تعادل میان خواسته های سهامداران و جامعه موضوعی است که در چارچوب کاری مسئولیت اجتماعی شرکت تعریف می شود و به رابطه میان تجارت و جامعه کمک می کند (سیندر و همکاران^{۱۰}، ۲۰۰۳). برای شرکت هایی که در لیست صنایعی که آلودگی های زیست محیطی سنگین ایجاد می کنند، پرداختن به مسئولیت اجتماعی شرکت ها و به ویژه حفاظت از محیط زیست بسیار مهم است. در رابطه با افشای اطلاعات مسئولیت اجتماعی مشکل اصلی عدم آگاهی در مورد اهمیت آن، نامساعد بودن میزان افشا و ابتکار عمل ضعیف و بهنگام بودن آن است. این مشکلات حتی در رابطه با آلودگی زیست محیطی جدی تر است. (سونگ و ژو^{۱۱}، ۲۰۱۵). تحقیق در مورد افشای اطلاعات مسئولیت اجتماعی شرکت خیلی مهم است. این امر از یک طرف، باعث خواهد شد شرکت مسئولیت های اجتماعی خود را بهتر انجام دهد و از سوی دیگر افشای اطلاعات مسئولیت اجتماعی به بهبود محیط زیست، ترویج ساخت و ساز تمدن زیست محیطی محور و تضمین توسعه پایدار کمک خواهد کرد حاکمیت شرکتی در نهایت باید پاسخگویی دو مشکل نمایندگی و مسئولیت واگذار شده به حاکمین شرکت باشد. هدف هر دو مورد بیان شده بهبود حاکمیت شرکتی و تحقق مسئولیت اجتماعی شرکت ها به منظور افزایش مشروعیت شرکت ها است. یافته ها نشان می دهد که افشای زیست محیطی یک ابزار برای به دست آوردن مشروعیت است. در واقع، اهداف اساسی افشای اطلاعات مسئولیت اجتماعی به منظور افزایش ظرفیت رقابتی یک شرکت و افزایش ارزش شرکت است (لیو و ژانگ^{۱۲}، ۲۰۱۷).

نسیم و همکاران (۲۰۱۹)، در پژوهشی تحت عنوان مسئولیت اجتماعی شرکت و عملکرد شرکت در آسیا پاسفیک: نقش مدیریت ریسک شرکت نشان دادند که مسئولیت اجتماعی شرکتی بر عملکرد شرکت تاثیر می گذارد. به طور خاص، مدیریت ریسک شرکت نقش واسطه ای در رابطه میان مسئولیت اجتماعی شرکت و عملکرد مالی شرکت دارد.

⁶ Kok et al.

⁷ Ars and Litel

⁸ Sevika and Amer

⁹ Rosen beloum and Langestrit

¹⁰ Sinder et al.

¹¹ Song and Zhou

¹² Liu and Zhang

شاد و همکاران (۲۰۱۹) در تحقیقی با عنوان گزارشات پایداری یکپارچه در مدیریت ریسک شرکت و ارتباط آن با عملکرد تجاری: یک چارچوب مفهومی به بررسی اثرات تعدیل کننده گزارشات پایداری در ارتباط بین اجرای مدیریت ریسک شرکتی (ERM) و عملکرد تجاری پرداختند. نمونه آماری تحقیق شرکت های حاضر در صنعت نفت و گاز مالزی در دوره زمانی ۵ ساله بین سال های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۷ بودند. اطلاعات تحقیق از روش حداقل مربع معمولی (OLS) انجام شد. نتایج نشان داد مدیریت ریسک شرکت به صورت مؤثر با عملکرد تجاری شرکت در ارتباط است. همچنین گزارش دهی پایدار می تواند بر عملکرد سازمان ها از طریق مدیریت ریسک شرکت تأثیر بگذارد.

داتا و همکاران (۲۰۱۷)، در مطالعه ای به بررسی ریسک ویژه و مدیریت اقلام تعهدی پرداختند. برای دستیابی به این هدف، آنها به بررسی ۴۴۵۹۹ سال-شرکت در دوره زمانی بین سال های ۱۹۸۷ تا ۲۰۰۹ و در بورس اوراق بهادار ایالات متحده مبادرت ورزیدند. نتایج به دست آمده در این پژوهش نشان می دهد ارتباط مثبت و قوی بین ریسک ویژه شرکت ها و مدیریت اقلام تعهدی وجود دارد. بیشتر اینکه، یافته های این مطالعه نشان می دهد ارتباط مثبت و معناداری بین نوسانات باقیمانده مدل سه عاملی فاما و فرنچ (۱۹۹۳) و مدل چهارعاملی کارهارت (۱۹۹۷) و اقلام تعهدی تعهدی اختیاری وجود دارد.

لی و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی به بررسی نقش تعدیل گر مسئولیت اجتماعی شرکت بر ارتباط بین حاکمیت شرکتی و ریسک شرکت در بین شرکت های کره ای پرداختند. قلمرو زمانی این پژوهش بین سال های ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۰ و تعداد شرکت های انتخابی ۲۱۵ شرکت (در مجموع ۶۴۰ سال-شرکت) مورد بررسی قرار گرفت. نتایج این پژوهش نشان می دهد که مسئولیت اجتماعی شرکت به صورت جزیی به عنوان متغیر تعدیل گر بر ارتباط بین ساختار حاکمیت شرکتی (خصوصاً ساختار مالکیت و اندازه هیئت مدیره) و ریسک شرکت عمل می کند.

بجتی و همکاران (۲۰۱۵) در مقاله ای به بررسی مسئولیت اجتماعی شرکت، ریسک سهامداران و نوسانات ویژه پرداختند. آنها بر این عقیده بودند که نوسانات ویژه معیاری برای اندازه گیری اطلاعات خاص شرکت می باشد که دارای همبستگی معناداری با بازده پایین سهام می باشد. یافته های پژوهش آنها نشان می دهد میان نوسانات ویژه و مسئولیت اجتماعی شرکت رابطه معناداری وجود دارد. علاوه براین، مسئولیت اجتماعی شرکت موجب کاهش انعطاف پذیری در پاسخ به شوک ها می شود.

واها و الساید (۲۰۱۵) در تحقیقی به بررسی نقش میانجی عملکرد مالی بر ارتباط بین مسئولیت اجتماعی شرکت و ساختار مالکیت در شرکت های بورسی کشور مصر پرداختند. قلمرو زمانی این تحقیق بین سال های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۰ بود. با استفاده از داده های پانلی رگرسیون انجام پذیرفت. نتایج این تحقیق نشان می دهد عملکرد مالی بهتر (یا بدتر) و مسئولیت اجتماعی شرکت، منجر به هدایت سرمایه گذاران نهادی در هنگام تصمیم گیری هایشان در ارتباط با سرمایه گذاری می شود. برزگری خانقاه و همکاران (۱۳۹۹) در تحقیقی با عنوان بررسی اثر تعاملی ریسک مالیاتی و مسئولیت اجتماعی بر ارزش شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به ارائه الگویی جهت سنجش ریسک مالیاتی و در مرحله بعد، بررسی اثر ریسک مالیاتی و مسئولیت اجتماعی و همچنین اثر تعاملی آنها بر ارزش شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در چارچوب الگوهای قیمت گذاری تک عاملی، سه عاملی، چهارعاملی و پنج عاملی پرداختند. برای رسیدن به اهداف پژوهش، داده های ۱۰۳ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۶ جمع آوری گردید و با استفاده از تکنیک داده های تلفیقی تجزیه و تحلیل شد. این پژوهش کاربردی و از نوع تحلیلی-

تیینی شد. یافته‌های پژوهش نشان دادند که ریسک مالیاتی و مسئولیت اجتماعی بر ارزش شرکت در هر چهار الگوی قیمت گذاری دارایی‌های سرمایه‌ای در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اثر معنادار دارند. دهشیبی و همکاران (۱۳۹۷)، این پژوهش به بررسی ارتباط بین مسئولیت اجتماعی و ساختار مالکیت با توجه به عامل میانجی کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، می‌پردازد. در این تحقیق، صورت‌های مالی شرکت‌ها از سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۵ مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته شده است. در این پژوهش، ۱۷۷ شرکت از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به عنوان نمونه انتخاب شدند. نتایج پژوهش نشان داد، بیم مسئولیت اجتماعی و مالکیت نهادی ارتباط منفی معنی داری وجود دارد؛ و همچنین بین کیفیت سود با مالکیت نهادی ارتباط مستقیم (مثبت) و معنی داری یافت شد، همچنین حاصل ضرب کیفیت سود در مسئولیت اجتماعی نیز دارای تأثیر معنی دار بر مالکیت نهادی نمی‌باشد.

فغانی ماکرانی و همکاران (۱۳۹۵)، در تحقیقی به بررسی رابطه میان مسئولیت پذیری اجتماعی و ریسک کاهش قیمت سهام در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. قلمرو زمانی تحقیق شامل ۵ سال متوالی از ۱۳۸۹ الی ۱۳۹۳ و نمونه آماری شامل ۱۱۰ شرکت از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. نتایج نشان از وجود رابطه‌ی معناداری بین گزارشگری مسئولیت اجتماعی و ریسک کاهش قیمت سهام دارد.

دارایی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی ارتباط گزارشگری مسئولیت اجتماعی با ارزش و ریسک شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. هدف این پژوهش بررسی ارتباط گزارشگری مسئولیت اجتماعی و ابعاد آن است. بدین منظور داده‌های مربوط به ۲۷۶ سال-شرکت عضو بورس اوراق بهادار تهران برای دوره‌ی زمانی بین سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۴ مورد بررسی قرار گرفت. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، از آزمون معنی داری در رگرسیون چندگانه به وسیله نرم افزار Eviews استفاده شده است. نتایج این پژوهش نشان داد که بین گزارشگری مسئولیت اجتماعی با ریسک و ارزش شرکت رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

چاوشی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی رابطه بین ویژگی‌های پیش‌بینی سود هر سهم توسط مدیریت با هزینه سرمایه، ارزش بازار و ریسک سیستماتیک در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. هدف اصلی این تحقیق بررسی رابطه بین ویژگی‌های پیش‌بینی سود هر سهم توسط مدیریت با هزینه سرمایه ارزش بازار و ریسک سیستماتیک در بورس اوراق بهادار تهران طی سالهای ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۳ بود که در این راستا زمان انتشار به موقع سود و دقت پیش‌بینی سود هر سهم توسط مدیریت به عنوان ویژگی‌های پیش‌بینی سود هر سهم هستند را متغیرهای مستقل و ریسک و ارزش بازار به عنوان متغیر وابسته می‌باشند. اندازه شرکت، نسبت جمع کل بدهی‌ها به جمع کل دارایی‌ها، درصد رشد فروش نسبت به دوره قبل و نسبت جمع کل دارایی‌های ثابت مشهود به جمع کل دارایی‌ها نیز به عنوان متغیرهای کنترل می‌باشند. جامعه آماری تحقیق ۶۰۳ شرکت می‌باشد. روش پژوهش از نوع توصیفی همبستگی با رویکرد کاربردی بوده و روش گردآوری اطلاعات در بخش مبانی نظری از روش کتابخانه‌ای و در بخش آزمون فرضیات از روش اسنادکاوی صورتهای مالی می‌باشد. به طور کلی روش آماری مورد استفاده در این پژوهش روش همبستگی و رگرسیون چندگانه است. براساس نتایج حاصل از فرضیات اول تا سوم بین زمان انتشار به موقع سود هر سهم توسط مدیریت با ریسک شرکت، ارزش بازار شرکت و هزینه سرمایه و همچنین براساس نتایج فرضیات چهارم تا ششم تحقیق بین دقت پیش‌بینی سود هر سهم توسط مدیریت با ریسک شرکت، ارزش بازار شرکت و هزینه سرمایه ارتباط معناداری وجود دارد.

۳. مبانی نظری فرضیات تحقیق

امروزه نقش واحدهای تجاری در اجتماع دست خوش تغییرات بسیار زیادی شده است. به گونه ای که انتظار می رود واحدهای تجاری نه تنها به فکر افزایش سود خود بوده بلکه نسبت به اجتماع نیز پاسخ گو و برای جامعه ای که در تعامل با آن هستند مفید باشند. واحد تجاری نمی تواند از اجتماع فرار کند و جامعه نیز نمی تواند بدون واحد تجاری وجود داشته باشد، بنابراین، یک ارتباط دو طرفه بین واحد تجاری و اجتماع وجود دارد. در سال های اخیر نظریه ای بیان شده مبنی بر اینکه، واحدهای تجاری می توانند ایجاد ثروت، اشتغال و نوآوری کنند، بازار را تأمین نمایند و فعالیت هایشان را تقویت کرده و رقابت شان را بهبود بخشند، در صورتی که برای حفظ اجتماعی که خود در راه اندازی آن نقش اساسی داشته اند، همکاری کنند و در مقابل جامعه نیز با فراهم کردن شرایط لازم به منظور کسب بازده توسط سرمایه گذاران و ایجاد اطمینان برای ذینفعان از نبود فعالیت های آربیتراژ و غیرعادلانه، بسترهای مناسب جهت توسعه و پیشرفت واحدهای تجاری را فراهم کنند در نتیجه مسئولیت شرکت نسبت به اجتماع هم برای خود واحد تجاری و هم برای اجتماع سودمند می باشد و در بهتر منافع بالقوه آن می تواند منجر به بازده های زیاد سرمایه گذاری برای شرکت ها شود (عرب صالحی و همکاران، ۱۳۹۲).

مفهوم اولیه مسئولیت اجتماعی شرکت را می توان در مقاله معروف فریدمن^{۱۳} (۱۹۷۰) یافت که اعلام کرد مسئولیت اجتماعی شرکت موجب افزایش سوددهی شرکت می شود. اگرچه، مسئولیت اجتماعی شرکت با اضافه شدن مواردی از قبیل مباحث محیطی و اجتماعی، امروزه حوزه گسترده تری نسبت به آنچه که مورد استفاده قرار می گیرد، دارد؛ اما هنوز ارتباط بین بازده مالی و عملکرد اجتماعی احتمالاً هم چنان مبهم می باشد (کاردیت و همکاران، ۲۰۱۰). در همین ارتباط سیکا^{۱۴} (۲۰۱۱) مطرح می سازد که ممکن است برخی نمای خوب گزارش مسئولیت اجتماعی شرکت را به عنوان شاهدهی برای پاسخگویی شرکت ها به فشارهای عمومی به حساب آورند اما بسیاری از این پاسخگویی در گام اول به توانایی ایجاد سود مرتبط است. این نظر وجود دارد که حجم زیادی از گزارش مسئولیت اجتماعی شرکت در خدمت خود شرکت بوده و موارد افشاء غالباً انتخابی است. به هر ترتیب، افشاء شاخص های مسئولیت اجتماعی توسط شرکت ها که میزان توجه شرکت ها را به عملکرد اجتماعی و زیست محیطی نشان می دهد، منجر به بهبود کیفیت افشاء اطلاعات شده و ممکن است تصمیم گیری سرمایه گذاران و ذینفعان شرکت ها را تحت تأثیر قرار دهد. از دستی دیگر، مدیریت سود در پژوهش های دانشگاه توجه زیادی را به خود جلب کرده است. در حوزه ی مدیریت سود و در مورد تأثیر انتخاب های حسابداری بر بازار سرمایه، همواره دو فرضیه ی رقیب مطرح بوده است: (۱) فرضیه ی مکانیکی؛ این فرضیه در دهه ی ۶۰ میلادی رایج بوده است و بیانگر این است که استفاده کنندگان صورت های مالی صرفاً بر مبنای ارزش های ظاهری اطلاعات منعکس در گزارش های مالی شرکت ها، تصمیم گیری می کنند. (۲) فرضیه ی بازار کارا؛ بر اساس این فرضیه که پارادایم حاکم بر پژوهش های حسابداری مالی در دهه ی ۷۰ میلادی بود، قیمت های بازار منعکس کننده کامل تمام اطلاعات در دسترس است (مدرس و افلاطونی، ۱۳۸۸).

از دیدگاه سرمایه گذاران، سود بی کیفیت ناخوشایند است و به دلیل آنکه رشد اقتصادی را از طریق تخصیص غیر بهینه سرمایه کاهش می دهد، ناکاراست. سود با کیفیت به لحاظ کاهش ریسک اطلاعات که با کاهش هزینه حقوق

¹³Friedman

¹⁴ Sikka

صاحبان سهام و افزایش حجم معاملات ارتباط دارد، موجب کاهش هزینه سرمایه می گردد. اگر عموم مردم به فرایند گزارشگری مالی یا به اطلاعات مالی منتشر شده اطمینان نداشته باشند، از سرمایه گذاری منصرف می شوند و این امر به نوبه خود از گسترش بازار سرمایه و رشد اقتصادی جلوگیری می کند؛ بنابراین کیفیت سود در سرمایه گذاران برای انجام سرمایه گذاری بیشتر اشتیاق ایجاد می نماید (بیور^{۱۵}، ۲۰۰۲). یکی از مشکلات اصلی در ارزیابی سرمایه گذاری ها تمایل سرمایه گذاران به تمرکز بر بازده سهام و عدم توجه کافی به ریسک سرمایه گذاری می باشد. سرمایه گذاران بدنبال سرمایه گذاری در پروژه ها، طرح ها و بازارهایی هستند که با اطمینان بالا سود مورد انتظار خود را بدست آورند. حال چنانچه بازارها دارای عدم اطمینان باشند، سرمایه گذاران بایستی ابتدا میزان ریسک موجود را شناسایی و سپس به سرمایه گذاری و خرید سهام اقدام کنند (تاکور^{۱۶}، ۲۰۰۵). هیلی و والن^{۱۷} (۱۹۹۹)، معتقدند که مدیریت سود زمانی رخ می دهد که مدیر برای گزارشگری مالی از قضاوت شخصی خود استفاده می کند و این کار را با هدف گمراه کردن برخی از سهامداران درباره ی عملکرد واقعی یا برای تأثیر در نتایج قراردادهایی که به ارقام حسابداری گزارش شده بستگی دارند، انجام می دهد. اسکات^{۱۸} (۱۹۹۷) به مدیریت سود، به عنوان اختیار شرکت در انتخاب سیاست های حسابداری برای دستیابی به برخی از اهداف خاص مدیر، اشاره می کند. کلاگ و کلاگ^{۱۹} (۱۹۹۱) دو انگیزه ی اصلی برای مدیریت سود تعریف می کنند: تشویق سرمایه گذاران برای خرید سهام شرکت و افزایش ارزش بازار شرکت. دی^{۲۰} (۱۹۸۸) بیان می کند که مدیریت سود معمولاً از استفاده ی مدیران از مزایای عدم تقارن اطلاعاتی ناشی می شود و دو مسأله ی مهم را مطرح نموده است. اول، برای افزایش پاداش مدیران که سرمایه گذاران آن را تأمین می کنند، سود دستکاری می شود و دوم، سرمایه گذاران بالفعل تمایل دارند که بازار برداشت بهتری از ارزش شرکت داشته باشد؛ بنابراین، انتقال ثروت بالقوه از سرمایه گذاران جدید به سرمایه گذاران قدیمی که ایجادکننده ی یک تقاضای داخلی برای مدیریت سود هستند، به وجود می آید. همچنین از دیدگاه وایلد و همکاران^{۲۱} (۲۰۰۱)، مدیریت سود به مداخله ی عمومی مدیریت در فرایند تعیین سود که غالباً در راستای اهداف دلخواه مدیریت می باشد، اطلاق می گردد. با افزایش منابع در اختیار مدیریت، میزان افرادی ذینفع در مورد شرکت نیز افزایش می یابد که پیامد چنین شرایطی بروز تضاد منافی است. در نتیجه تضاد منافع، تنها منافع سهامداران مطرح نیست، بلکه منافع کلیدی ذینفعان، شامل اعتباردهندگان، کارمندان، جامعه و غیره مطرح است. هیل و جونز^{۲۲} (۱۹۹۲)، معتقدند، از آنجایی که تصمیمات مدیران به طور مستقیم روی همه ی گروه های ذینفع اثر می گذارد، بنابراین باید به مدیر به عنوان نماینده ی همه ی ذینفعان نگرسته شود نه فقط نماینده ی یک گروه خاص (خواجوی و همکاران، ۱۳۹۰). بر اساس مبانی بیان شده فرضیات تحقیق عبارتند از:

- بین ریسک شرکت و بیش نمایی سود رابطه معناداری وجود دارد.
- بین ریسک و افشای مسئولیت اجتماعی شرکت رابطه معناداری وجود دارد.
- بین بیش نمایی سود و افشای مسئولیت اجتماعی شرکت رابطه معناداری وجود دارد.

¹⁵ Biyor

¹⁶ Takor

¹⁷ Heyli and Valen

¹⁸ Eskat

¹⁹ Kelag & Kelag

²⁰ Dee

²¹ Waild et al.

²² Hil & Jonz

➤ ریسک شرکت بر ارتباط بین بیش نمایی سود و افشای مسئولیت اجتماعی شرکت تاثیر می گذارد.

۴. روش شناسی پژوهش

از جهت هدف: به لحاظ اینکه هدف از انجام این تحقیق به کارگیری مدل ها و نظریات موجود در راستای بررسی مسائل مبتلا به نهادهای دولتی و غیردولتی مرتبط با موضوع پژوهش می باشد، کاربردی محسوب می گردد.

از جهت روش تحقیق: به جهت استفاده از داده های تاریخی عملکردی پس رویدادی و نیز و در زمره تحقیقات میدانی محسوب می گردد.

از جهت روش استنتاج: به لحاظ استفاده از نمونه تصادفی در توصیف مشاهدات نمونه ای و استفاده از روش توصیفی در تعمیم یافته ها به جامعه آماری، از نوع استنتاج تحلیلی (یا استقرایی) محسوب می گردد.

از جهت طرح تحقیق: در مراحل مختلف این تحقیق، برخی از متغیرها و تاثیرات آنها روی یکدیگر قابل کنترل نیست، در نتیجه این تحقیق از نوع تحقیقات نیمه تجربی یا شبه آزمایشی محسوب می گردد. هم چنین، در این تحقیق تجزیه و تحلیل داده ها هم به صورت تحلیل تجمعی (در قالب داده های تلفیقی) و هم به صورت تحلیل مقطعی داده ها (بررسی سال به سال) صورت گرفته است.

۵. جامعه و نمونه آماری پژوهش

جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۴ است. نمونه آماری تحقیق با استفاده از روش حذف سیستماتیک شامل شرکت هایی است که حائز شرایط زیر باشند:

- ۱) شرکت ها از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ از بورس حذف یا وارد فرابورس نشده باشند.
- ۲) شرکت ها غیر تولیدی نباشند. به دلیل تفاوت در ماهیت عملکرد شرکت های تولیدی از سایرین، شرکت های بیمه، سرمایه گذاری، هلدینگ، بانک ها، واسطه گری های مالی و ... از دامنه تحقیق کنار گذاشته می شوند؛ زیرا مرزبندی مشخصی بین فعالیت های عملیاتی و مالی آن ها وجود ندارد.
- ۳) پایان سال مالی شرکت ها پایان اسفند ماه باشد و سال مالی خود را طی دوره های مورد نظر تغییر نداده باشند، این محدودیت به علت یکنواختی و همچنین خنثی کردن اثر تورم و سایر رویدادهای مؤثر در فاصله زمانی بین پایان سال مالی شرکت ها در نظر گرفته شده است.
- ۴) شرکت ها در دو سال پیاپی توقف معاملاتی ۶ ماهه نداشته باشند؛ زیرا در صورت وجود وقفه معاملاتی، مبلغ فروش که یکی از اقلام به کار گرفته شده در اندازه گیری متغیرها می باشد، می تواند تغییر کند و بر روی نتایج پژوهش اثر گذار باشد.
- ۵) اطلاعات مورد نیاز تحقیق شرکت ها در بازه زمانی در دسترس بوده و ناقص نباشد.

جدول (۱): نمونه گیری به روش غربالگری

۴۹۵		تعداد شرکت هایی که تا سال ۱۳۹۴ در بورس حضور داشتند
	(۹۶)	تعداد شرکت های که از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ از بورس حذف یا وارد فرابورس شدند
	(۷۲)	تعداد شرکت هایی که عضو شرکت های بخش مالی، خدماتی، بیمه، بانک ها، هلدینگ و... بوده اند
	(۶۴)	تعداد شرکت هایی که پایان سال مالی آنها منتهی به ۱۲/۲۹ بوده است
	(۱۷)	تعداد شرکت هایی که طی بازه ۱۳۹۴-۱۳۹۰ تغییر سال مالی داده اند
	(۴۷)	شرکت ها نباید در دو سال پیاپی توقف معاملاتی ۶ ماهه داشته باشند.
۱۴۰	(۵۹)	تعداد شرکت هایی که اطلاعات مورد نیاز تحقیق آنها در بازه زمانی در دسترس نبوده است یا ناقص بوده است

با توجه به شروط در نظر گرفته شده برای جامعه آماری پژوهش، تعداد نمونه آماری شامل ۱۴۰ شرکت در دوره زمانی ۱۰ ساله بین سال های ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۴ می باشد که در مجموع تشکیل ۱۴۰۰ سال-شرکت را می دهند.

۶. مدل عملیاتی و متغیرهای پژوهش

برای بررسی فرضیه های پژوهش از مدل های رگرسیونی زیر استفاده شده است:

فرضیه اول پژوهش:

مدل (۱)

$Earnings\ overststement_{i,t}$

$$= \beta_0 + \beta_1 SystematicRisk_{i,t} + \beta_2 ROA_{i,t} + \beta_3 R\&D_{i,t} + \beta_4 DebtRatio_{i,t} + \beta_5 FirmSize_{i,t} + \beta_6 IO_{i,t} + \beta_7 AuditType_{i,t} + \beta_8 CFO_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

مدل (۲)

$Earnings\ overststement_{i,t}$

$$= \beta_0 + \beta_1 UnSystematicRisk_{i,t} + \beta_2 ROA_{i,t} + \beta_3 R\&D_{i,t} + \beta_4 DebtRatio_{i,t} + \beta_5 FirmSize_{i,t} + \beta_6 IO_{i,t} + \beta_7 AuditType_{i,t} + \beta_8 CFO_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

فرضیه های دوم، سوم و چهارم:

مدل (۳)

$$CSR_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 SystematicRisk_{i,t} + \beta_2 Earnings\ overststement_{i,t} + \beta_3 SystematicRisk_{i,t} * Earnings\ overststement_{i,t} + \beta_4 ROA_{i,t} + \beta_5 R\&D_{i,t} + \beta_6 DebtRatio_{i,t} + \beta_7 FirmSize_{i,t} + \beta_8 IO_{i,t} + \beta_9 AuditType_{i,t} + \beta_{10} CFO_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

مدل (۴)

$$CSR_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 UnSystematicRisk_{i,t} + \beta_2 Earnings\ overststement_{i,t} + \beta_3 UnSystematicRisk_{i,t} * Earnings\ overststement_{i,t} + \beta_4 ROA_{i,t} + \beta_5 R\&D_{i,t} + \beta_6 DebtRatio_{i,t} + \beta_7 FirmSize_{i,t} + \beta_8 IO_{i,t} + \beta_9 AuditType_{i,t} + \beta_{10} CFO_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

در مدل های بالا داریم:

$CSR_{i,t}$: مسئولیت اجتماعی شرکت i در سال t .

$SystematicRisk_{i,t}$: ریسک سیستماتیک شرکت i در سال t .

- $UnSystematicRisk_{i,t}$: ریسک غیرسیستماتیک شرکت i در سال t .
- $Earnings\ overstatement_{i,t}$: بیش‌نمایی سود شرکت i در سال t .
- $ROA_{i,t}$: بازده دارایی‌های شرکت i در سال t .
- $R\&D_{i,t}$: هزینه‌های تحقیق و توسعه شرکت i در سال t .
- $DebtRatio_{i,t}$: نسبت بدهی شرکت i در سال t .
- $FirmSize_{i,t}$: اندازه شرکت i در سال t .
- $IO_{i,t}$: مالکیت نهادی شرکت i در سال t .
- $AuditType_{i,t}$: نوع حسابرس شرکت i در سال t .
- $CFO_{i,t}$: جریان‌ات نقدی عملیاتی شرکت i در سال t .
- $\varepsilon_{i,t}$: خطای مدل رگرسیونی پژوهش.

روش اندازه‌گیری متغیرهای تحقیق

ریسک شرکت

برای اندازه‌گیری ریسک شرکت در این پژوهش از دو شاخص ریسک سیستماتیک و غیرسیستماتیک استفاده می‌شود. این دو شاخص اندازه‌گیری ریسک به صورت زیر تعریف می‌شوند:

➤ ریسک سیستماتیک: برابر است با ضریب بتای شرکت که برابر است با ضریب بتای شرکت که در این پژوهش از بتای محاسبه شده بر اساس مدل CAPM استفاده می‌شود.

➤ ریسک غیرسیستماتیک: به پیروی از لی و همکاران (۲۰۱۶)، برابر است با نوسانات بازده روزانه سهام که به صورت لگاریتم انحراف معیار روزانه سهام محاسبه می‌شود.

بیش‌نمایی سود

برای تخمین مدیریت سود شرکت‌ها، از مدل کوتاری (۲۰۰۵) استفاده شده است که یکی از پذیرفته شده‌ترین مدل‌های اندازه‌گیری مدیریت سود (بیش‌نمایی) می‌باشد. این مدل در پژوهش‌های متعددی از جمله خلیل و اوزکان (۲۰۱۶) و انصاری و همکاران (۱۳۹۲)، استفاده شده است. در این مدل، باقیمانده مدل رگرسیونی به عنوان شاخصی برای اندازه‌گیری مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی شرکت‌ها در نظر گرفته می‌شود. این مدل به صورت زیر تعریف می‌شود:

مدل (۵)

$$TAC_{it}/A_{it-1} = \alpha_1 \left(1/A_{it-1} \right) + \alpha_2 \left(\Delta REV_{it} - \Delta AR_{it}/A_{it-1} \right) + \alpha_3 \left(PPE_{it}/A_{it-1} \right) + \alpha_4 ROA_{it-1} + \varepsilon_{it}$$

TAC_{it} : اقلام تعهدی کل که برابر است اختلاف بین درآمد خالص و جریان‌ات نقدی عملیاتی شرکت i در سال t .

A_{it-1} : دارایی کل اول دوره شرکت i در سال t

ΔREV_{it} : تغییر در درآمدهای حاصل از فروش شرکت i در سال t .

ΔAR_{it} : تغییر در حساب‌های دریافتی شرکت i در سال t .

PPE_{it} : اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات شرکت i در سال t .

ROA_{it-1} : بازده دارایی ها که برابر است با نسبت درآمد خالص به دارایی کل اول دوره شرکت t در سال t .
 E_{it} : باقیمانده مدل رگرسیونی که که به عنوان شاخص اندازه گیری اقلام تعهدی اختیاری یا همان مدیریت سود در نظر گرفته می شود. در پژوهش شرکت های دارای باقیمانده مثبت به عنوان بیش نمایی سود در نظر گرفته می شوند.

مسئولیت اجتماعی شرکت

در این پژوهش برای اندازه گیری مسئولیت اجتماعی بر مبنای چک لیست سطح افشا مسئولیت اجتماعی که توسط موسسه حسابرسی دیلویت^{۲۳} (۲۰۱۳) ارائه شده است، استفاده می شود. در این پژوهش سطح افشا هر شرکت درباره گزارشگری پایداری (مسئولیت اجتماعی) بر اساس کارت امتیازدهی گزارشگری پایداری (موسسه حسابرسی دیلویت) اندازه گیری می شود. این مقدار بین نمره صفر (برای نامناسب ترین گزارش) و نمره ۱۲۰ (برای مطلوب ترین گزارش) در نوسان خواهد بود. بر اساس راهنمایی موسسه دیلویت به هریک از شاخص های مندرج در گزارش هیات مدیره شرکت ها نمره ای بین صفر تا چهار به ترتیب بر اساس نمره صفر برای (بدون افشا یا افشا نا کافی)، نمره یک برای (تا حدودی افشا یا افشای جزئی)، نمره دو برای (افشا موارد بسیار مهم یا افشا متوسط)، نمره سه برای (افشا بیشتر از متوسط) و نمره چهار برای (کاملاً کافی و یا بهترین افشا) داده می شود. البته چنانچه استفاده کننده ای علاقمند به تاکید بر حوزه یا قسمتی خاص از افشا داشته باشد می تواند انعطاف پذیری بیشتری برای نمرات قسمت های مورد نظر قائل شود. طریقه استفاده از این کارت امتیازدهی به این گونه است که:

۱) ابتدا کل گزارش هیات مدیره شرکت های انتخاب شده مورد مطالعه قرار می گیرند. ذکر این نکته لازم است که ضرورت ندارد در این مطالعه به جزئیات پرداخته شود، بلکه صرفاً کفایت آنچه در کارت امتیاز دهی مورد توجه قرار گرفته را پوشش دهد.

۲) جانب محافظه کاری و احتیاط در نمره دهی به گزارش ها لحاظ می شود؛ به این معنی که اگر به طور مثال افشاء بین نمره ۲ و ۳ بود، نمره ۲ در نظر گرفته می شود. از دادن نمرات اعشاری مانند ۱,۵ یا ۲,۲۵ و مانند آن خودداری می شود.

۳) در پایان ارزیابی یا در مدتی پس از ارزیابی اولیه، بار دیگر کلیه نمرات مورد بازنگری قرار می گیرد. این کار باعث می شود که تجربه آموخته شده در طی ارزیابی های صورت گرفته به کمک ارزیاب آمده و ارزیابی صحیح تری رقم بخورد.

۴) ارزیابی گزارش های هیئت مدیره توسط بیش از یک نفر و حداقل توسط ۲ نفر صورت بگیرد.

۵) باید در نظر داشت که چنین ارزیابی هایی هیچگاه به طور مطلق، کامل نیستند و شاید نظر افراد مختلف و یا حتی معیارهای افراد و سازمان های مختلف در محیط های مختلف متفاوت باشد که این موضوع در فرایند اجرای کار مورد توجه قرار می گیرد.

متغیرهای کنترلی

- **بازده دارایی ها (ROA):** برابر است با سود (زیان) خالص به دارایی کل.
- **هزینه های تبلیغات، تحقیق و توسعه ($R\&D$):** برابر است با لگاریتم طبیعی هزینه های تبلیغات، تحقیق و توسعه.

- نسبت بدهی (*Debt Ratio*): برابر است با کل بدهی به دارایی کل.
- اندازه شرکت (*Firm Size*): برابر است با تعداد کارکنان شرکت.
- مالکیت نهادی (*IO*): برابر است با درصد مالکیت سهام تحت تملک سهامداران نهادی شرکت.
- نوع حسابرس (*Audit*): متغیر مجازی که وقتی شرکتی از سوی سازمان حسابرسی شود یک و در غیر این صورت صفر می باشد.
- جریانان نقدی عملیاتی (*CFO*): برابر است با نسبت جریانان نقدی عملیاتی به دارایی کل شرکت.

۷. یافته‌های پژوهش

هدف اصلی هر پژوهش پاسخ به سؤال‌ها و فرضیه‌هایی است که محقق برای شناسایی واقعیت‌های بیرونی طراحی کرده است. امروزه در بیشتر پژوهش‌هایی که متکی بر اطلاعات جمع آوری شده از موضوع مورد پژوهش می‌باشد؛ تجزیه و تحلیل اطلاعات از اصلی ترین و مهم ترین بخش های پژوهش محسوب می‌شود. داده‌های خام با استفاده از فنون آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و پس از پردازش به شکل اطلاعات در اختیار استفاده کنندگان قرار می‌گیرند. روش‌های آماری را می‌توان به دو دسته تقسیم نمود: (۱) آمار توصیفی و (۲) آمار استنباطی. از این رو، در این پژوهش نیز برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع آوری شده ابتدا در سطح توصیفی با استفاده از شاخص‌های آماری به توصیف و تلخیص ویژگی‌های نمونه آماری در پژوهش پرداخته می‌شود و سپس در سطح استنباطی به تحلیل فرضیه‌های تحقیق پرداخته شد. آماره‌های توصیفی متغیرهای تحقیق به شرح جدول (۲) می‌باشد.

جدول (۲): آماره‌های توصیفی متغیرهای کمی تحقیق

پارامتر/متغیر	نماد	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار	چولگی
بیش نمایی سود	EARNINGS OVERSTATEMENT	0.311056	0.313578	0.990224	0.002378	0.142968	0.544618
مسئولیت اجتماعی	CSR	2.375000	2.000000	4.000000	1.000000	1.266528	0.224738
ریسک سیستماتیک	SYSTEMATICRISK	0.701849	0.620413	7.767087	-5.935981	1.001700	0.653673
ریسک غیرسیستماتیک	UNSYSTEMATICRISK	0.748869	0.730052	2.591005	-1.314259	0.314713	0.115826
بازده دارایی‌ها	ROA	0.132763	0.112607	0.631343	-0.289081	0.121842	0.891581
تحقیق و توسعه	R&D	5.878794	6.885509	14.92163	0.000000	3.758297	-0.453071
نسبت بدهی	DEBT RATIO	0.578798	0.602371	0.996719	0.012733	0.177147	0.404424
اندازه شرکت	FIRM SIZE	868.0950	400.0000	25968.00	11.00000	2088.575	7.617722
مالکیت نهادی	IO	47.89526	45.80000	99.16000	1.000000	30.61300	0.060091
نوع حسابرس	AUDIT TYPE	0.189286	0.000000	1.000000	0.000000	0.391875	1.586348
جریانان نقدی عملیاتی	CFO	0.131884	0.117414	0.652153	-0.298357	0.128953	0.598936

بر اساس شاخص های نیکویی برازش مدل مشاهده می شود که سطح معناداری آماره F تحلیل واریانس کمتر از خطای نوع اول ۰/۰۵ به دست آمده و نشان از معناداری مدل رگرسیونی مورد تخمین دارد. هم چنین، ضریب تعیین اصلاح شده مدل نیز نشان می دهد بیش از ۵۲ درصد از تغییرات موجود در بیش نمایی سود شرکت های نمونه در دوره بررسی توسط متغیرهای مستقل و کنترلی این مدل ها تبیین می گردد.

جدول (۳): نتایج آماری آزمون مدل رگرسیونی اول

$Earnings\ overstatement_{i,t}$ $= \beta_0 + \beta_1 SystematicRisk_{i,t} + \beta_2 ROA_{i,t} + \beta_3 R\&D_{i,t} + \beta_4 DebtRatio_{i,t}$ $+ \beta_5 FirmSize_{i,t} + \beta_6 IO_{i,t} + \beta_7 AuditType_{i,t} + \beta_8 CFO_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$				
هم خطی	معناداری	آماره تی	ضریب	نام متغیر
-	0.0000	66.50411	0.307482	C
1.005995	0.7112	0.370227	0.000203	SYSTEMATICRISK
2.200087	0.0000	-84.66080	-1.010999	ROA
1.156519	0.0733	-1.790957	-0.000466	R&D
1.598163	0.7172	0.362151	0.002391	DEBT RATIO
1.172171	0.0001	-3.810453	-0.000175	FIRM SIZE
1.072353	0.0000	-4.795956	-0.000147	IO
1.113205	0.0012	3.246084	0.007803	AUDIT TYPE
1.630720	0.0000	105.8493	0.979973	CFO
2.010031		آماره دوربین واتسون	0.529148	ضریب تعیین تعدیل شده
0.000000		سطح معناداری	182.6358	آماره F
0.6816		سطح معناداری	3.119240	آماره بروش-پاگان

همان گونه که در جدول (۳) مشاهده می شود، با توجه به سطح معناداری متغیر ریسک سیستماتیک شرکت ها که بالاتر از خطای ۵ درصد به دست آمده، فرضیه تحقیق دال بر وجود رابطه معنادار بین ریسک شرکت و بیش نمایی سود مورد تایید قرار نمی گیرد.

بر اساس شاخص های نیکویی برازش مدل مشاهده می شود که سطح معناداری آماره F تحلیل واریانس کمتر از خطای نوع اول ۰/۰۵ به دست آمده و نشان از معناداری مدل رگرسیونی مورد تخمین دارد. هم چنین، ضریب تعیین اصلاح شده مدل نیز نشان می دهد بیش از ۵۲ درصد از تغییرات موجود در بیش نمایی سود شرکت های نمونه در دوره بررسی توسط متغیرهای مستقل و کنترلی این مدل ها تبیین می گردد.

جدول (۴): نتایج آماری آزمون مدل رگرسیونی دوم

$Earnings\ overstatement_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 UnSystematicRisk_{i,t} + \beta_2 ROA_{i,t} + \beta_3 R\&D_{i,t} + \beta_4 DebtRatio_{i,t} + \beta_5 FirmSize_{i,t} + \beta_6 IO_{i,t} + \beta_7 AuditType_{i,t} + \beta_8 CFO_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$				
نام متغیر	ضریب	آماره تی	معناداری	هم خطی
C	0.299160	55.34828	0.0000	-
UNSYSTEMATICRISK	0.008901	2.991148	0.0028	1.041989
ROA	-1.007620	-84.09314	0.0000	2.216687
R&D	-0.000381	-1.457111	0.1451	1.170182
DEBT_RATIO	0.003748	0.566601	0.5710	1.605808
FIRM_SIZE	-0.000171	-3.739975	0.0002	1.167248
IO	-0.000143	-4.655952	0.0000	1.074362
AUDIT_TYPE	0.007068	2.926795	0.0034	1.124570
CFO	0.979880	105.9390	0.0000	1.628885
ضریب تعیین تعدیل شده	0.529504	آماره دوربین واتسون	2.009324	
آماره F	182.8957	سطح معناداری	0.000000	
آماره بروش-پاگان	9.184907	سطح معناداری	0.1019	

همان گونه که در جدول (۵) مشاهده می شود، با توجه به سطح معناداری متغیر ریسک غیرسیستماتیک شرکت ها که پایین تر از خطای ۵ درصد به دست آمده، فرضیه تحقیق دال بر وجود رابطه معنادار بین ریسک شرکت و بیش نمایی سود مورد تایید قرار می گیرد. بیشتر اینکه ضریب به دست آمده مثبت می باشد که نشان می دهد این ارتباط مستقیم می باشد. بر اساس شاخص های نیکویی برازش مدل مشاهده می شود که سطح معناداری آماره F تحلیل واریانس کمتر از خطای نوع اول ۰/۰۵ به دست آمده و نشان از معناداری مدل رگرسیونی مورد تخمین دارد. هم چنین، ضریب تعیین اصلاح شده مدل نیز نشان می دهد بیش از ۱۷ درصد از تغییرات موجود در مسئولیت اجتماعی شرکت های نمونه در دوره بررسی توسط متغیرهای مستقل و کنترلی این مدل ها تبیین می گردد.

جدول (۶): نتایج آماری آزمون مدل رگرسیونی سوم

$$CSR_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 SystematicRisk_{i,t} + \beta_2 Earnings\ overstatement_{i,t} + \beta_3 SystematicRisk_{i,t} * Earnings_Up_{i,t} + \beta_4 ROA_{i,t} + \beta_5 R\&D_{i,t} + \beta_6 DebtRatio_{i,t} + \beta_7 FirmSize_{i,t} + \beta_8 IO_{i,t} + \beta_9 AuditType_{i,t} + \beta_{10} CFO_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

نام متغیر	ضریب	آماره تی	معناداری	هم خطی
C	1.533245	23.55006	0.0000	-
SYSTEMATICRISK	-0.012700	-0.540504	0.5889	1.488111
EARNINGS OVERSTATEMENT	-0.653360	-5.637958	0.0000	2.405490
EARNINGS OVERSTATEMENT*SYSTEMATICRISK	0.208176	2.954300	0.0031	1.039389
ROA	-0.201809	-1.124347	0.2609	3.579932
R&D	0.038269	12.47866	0.0000	1.157183
DEBT_RATIO	0.884752	11.36656	0.0000	1.600000
FIRM_SIZE	0.000180	33.35260	0.0000	1.173848
IO	0.002552	7.044153	0.0000	1.074658
AUDIT_TYPE	-0.020328	-0.717045	0.4734	1.115268
CFO	0.134467	0.875639	0.3812	3.231479
ضریب تعیین تعدیل شده	0.171080	آماره دورین و اتسون	1.820252	
آماره F	27.68615	سطح معناداری	0.000000	
آماره بروش-پاگان	3.570538	سطح معناداری	0.4672	

همان گونه که در جدول (۶) مشاهده می شود، با توجه به سطح معناداری متغیر ریسک سیستماتیک شرکت ها که بالاتر از خطای ۵ درصد به دست آمده، فرضیه تحقیق دال بر وجود رابطه معنادار بین ریسک شرکت و مسئولیت اجتماعی شرکت مورد تایید قرار نمی گیرد.

بر اساس شاخص های نیکویی برازش مدل مشاهده می شود که سطح معناداری آماره F تحلیل واریانس کمتر از خطای نوع اول ۰/۰۵ به دست آمده و نشان از معناداری مدل رگرسیونی مورد تخمین دارد. هم چنین، ضریب تعیین اصلاح شده مدل نیز نشان می دهد بیش از ۱۶ درصد از تغییرات موجود در مسئولیت اجتماعی شرکت های نمونه در دوره بررسی توسط متغیرهای مستقل و کنترلی این مدل ها تبیین می گردد.

جدول (۷): نتایج آماری آزمون مدل رگرسیونی چهارم

$$CSR_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 UnSystematicRisk_{i,t} + \beta_2 Earnings\ overstatement_{i,t} + \beta_3 UnSystematicRisk_{i,t} * Earnings\ overstatement_{i,t} + \beta_4 ROA_{i,t} + \beta_5 R\&D_{i,t} + \beta_6 DebtRatio_{i,t} + \beta_7 FirmSize_{i,t} + \beta_8 IO_{i,t} + \beta_9 AuditType_{i,t} + \beta_{10} CFO_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

نام متغیر	ضریب	آماره تی	معناداری	هم خطی
C	1.236051	13.57820	0.0000	-
UNSYSTEMATICRISK	0.354787	4.309818	0.0000	5.719963
EARNINGS OVERSTATEMENT	-0.230309	-1.144398	0.2525	4.867834
EARNINGS OVERSTATEMENT *UNSYSTEMATICRISK	-0.063136	-2.369532	0.0179	4.990502
ROA	-0.167544	-0.932966	0.3509	3.571889
R&D	0.039598	12.81371	0.0000	1.171172
DEBT_RATIO	0.910502	11.65330	0.0000	1.606857
FIRM_SIZE	0.000184	34.09772	0.0000	1.168776
IO	0.002684	7.389545	0.0000	1.077135
AUDIT_TYPE	-0.035650	-1.249589	0.2115	1.125783
CFO	0.174204	1.137381	0.2554	3.204048
ضریب تعیین تعدیل شده	0.168364	آماره دوربین واتسون	1.806086	
آماره F	27.17663	سطح معناداری	0.000000	
آماره بروش-پاگان	1.617450	سطح معناداری	0.6554	

همان گونه که در جدول (۷) مشاهده می شود، با توجه به سطح معناداری متغیر ریسک غیرسیستماتیک شرکت ها که پایین تر از خطای ۵ درصد به دست آمده، فرضیه تحقیق دال بر وجود رابطه معنادار بین ریسک شرکت و مسئولیت اجتماعی شرکت مورد تایید قرار می گیرد. ضمن اینکه ضریب به دست آمده مثبت می باشد و نشان از اثر مستقیم ریسک غیرسیستماتیک بر مسئولیت اجتماعی شرکت می باشد.

۸. بحث و نتیجه گیری

در فرضیه اول پژوهش به بررسی ارتباط بین ریسک شرکت و بیش نمایی سود پرداخته شد. برای این منظور، در ابتدا این ارتباط برای ریسک سیستماتیک و سپس برای ریسک غیرسیستماتیک مورد سنجش قرار گرفت. نتایج به دست آمده برای فرضیه اول پژوهش نشان می دهد بین ریسک غیرسیستماتیک شرکت و بیش نمایی سود رابطه معناداری وجود دارد اما این ارتباط در مورد ریسک سیستماتیک مورد تایید قرار نگرفت. بیشتر اینکه ضریب به دست آمده برای ریسک غیرسیستماتیک مثبت می باشد که نشان از اثرگذاری مستقیم این متغیر بر بیش نمایی سود دارد؛ به عبارت دیگر، نتایج به دست آمده برای فرضیه اول پژوهش نشان می دهد زمانی که ریسک شرکت ها (به طور مشخص ریسک غیرسیستماتیک) افزایش پیدا می کند، مدیران تمایل بیشتری به دستکاری سود افزایشی دارند. در واقع آنها تلاش می کنند تا از طریق افزایش سود وضعیت شرکت را از نظر سودآوری مطلوب نشان دهند و بر تصمیمات سرمایه گذاران اثرگذار باشند.

سازگار با یافته های پژوهش حاضر، مهرانی و همکاران (۱۳۹۳) نشان دادند بین هموارسازی سود و ریسک رابطه معناداری وجود دارد. داتا و همکاران (۲۰۱۷) ثابت کردند ارتباط مثبت و قوی بین ریسک ویژه شرکت ها و مدیریت اقلام تعهدی وجود دارد. بچتی و همکاران (۲۰۱۵) دریافته اند میان نوسانات ویژه و مسئولیت اجتماعی شرکت رابطه معناداری وجود دارد. در فرضیه دوم پژوهش به بررسی ارتباط ریسک سیستماتیک و غیرسیستماتیک شرکت ها با افشای مسئولیت اجتماعی شرکت پرداخته شده است. نتایج به دست آمده برای فرضیه دوم پژوهش نشان می دهد این ارتباط مثبت و مستقیم است. در واقع نتایج نشان می دهد با افزایش ریسک غیرسیستماتیک شرکت ها، تمایل به افشای مسئولیت اجتماعی افزایش پیدا می کند. این موضوع به نظر می رسد نشان از فرصت طلبی مدیران در ارائه گزارش های مالی دارد. چراکه همان طور که در فرضیه اول ثابت شد، با افزایش ریسک غیرسیستماتیک شرکت ها، تمایل آنها به بیش نمایی سود افزایش پیدا می کند، این موضوع در فرضیه دوم نشان می دهد مدیران تلاش می کنند از طریق افشای مسئولیت اجتماعی شرکت بر نوسانات ریسک سیستماتیک شرکت ها غلبه کنند. با افشای بالاتر گزارش های زیست محیطی، شرکت ها تلاش در مثبت جلوه دادن شرایط شرکت دارند. سازگار با یافته های پژوهش حاضر، دارابی و همکاران (۱۳۹۵)، شهری و همکاران (۱۳۹۵) و ولی زاده و همکاران (۱۳۹۵) نشان دادند بین گزارشگری مسئولیت اجتماعی با ریسک رابطه ی معناداری وجود دارد. ژانگ و همکاران (۲۰۱۵)، ژانگ و همکاران (۲۰۱۳) و جیمز و گارسیا (۲۰۱۲) دریافته اند مسئولیت اجتماعی شرکت تأثیر بسزایی بر مدیریت ریسک دارد. در فرضیه سوم پژوهش به بررسی ارتباط بین بیش نمایی سود و افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها پرداخته شده است. نتایج به دست آمده برای فرضیه سوم پژوهش نشان می دهد بین بیش نمایی سود و افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها در مدل اول که مبتنی بر ریسک سیستماتیک بوده است، این رابطه منفی و معنادار است؛ اما در مدل دیگری که مبتنی بر ریسک غیرسیستماتیک است، این مورد تایید نشده است. نتایج موید این موضوع است که شرکت هایی که تمایل به دستکاری سود دارند، توجه کمتری به فعالیت های اجتماعی شرکت داشته و در حقیقت دارای بعد اخلاقی و اجتماعی کمتری می باشند. سازگار با یافته های پژوهش حاضر، جلیلی و همکاران (۱۳۹۳)، ذبیحی (۱۳۹۳) و خواجوی و همکاران (۱۳۹۰) اعلام کردند اقلام تعهدی اختیاری بر مسئولیت اجتماعی شرکت ها اثرگذار است. کیم و همکاران (۲۰۱۲) نشان دادند مسئولیت اجتماعی شرکت ها منجر به بهبود کیفیت سود شرکت ها خواهد شد. پریور و همکاران (۲۰۰۸) و چای و همکاران (۲۰۰۸) رابطه معناداری بین مسئولیت اجتماعی و اقلام تعهدی اختیاری شرکت ها مشاهده کرد. در فرضیه چهارم پژوهش به بررسی اثر تعدیل گر ریسک شرکت بر ارتباط بین بیش نمایی سود و افشای مسئولیت اجتماعی پرداخته شد. نتایج به دست آمده برای فرضیه چهارم پژوهش نشان می دهد ریسک سیستماتیک شرکت ها دارای اثر مثبت و معناداری بر ارتباط بین بیش نمایی سود و افشای مسئولیت اجتماعی دارد و این در حالی است که این اثر در مورد ریسک غیرسیستماتیک منفی و معنادار به دست آمد. به هر ترتیب، نتایج به دست آمده حاکی از اثرگذاری ریسک شرکت بر ارتباط بین بیش نمایی سود و افشای مسئولیت اجتماعی می باشد. سازگار با یافته های پژوهش حاضر، بچتی و همکاران (۲۰۱۵) دریافته اند مسئولیت اجتماعی شرکت موجب کاهش انعطاف پذیری در در پاسخ به شوک ها می شود.

با توجه به نتایج به دست آمده برای فرضیه اول مبنی بر اثرگذاری ریسک غیرسیستماتیک بر بیش نمایی سود و تایید مدیریت سود در بین شرکت ها، پیشنهاد می شود شرکت ها که وظیفه تهیه گزارش های مالی را دارند، تلاش نمایند با بهبود کیفیت گزارشگری مالی از فعالیت های بیش نمایی سود پرهیز کنند. با توجه به نتایج به دست آمده برای فرضیه سوم

پژوهش پیشنهاد می شود سرمایه گذاران و تحلیل گران در بررسی وضعیت شرکت ها از نظر عملکرد اجتماعی، نقش بیش نمای سود را نیز در نظر داشته باشند. زمانی که مدیران شرکت ها بیش نمای بالاتری دارند، احتمالاً کمتر به افشای مسئولیت اجتماعی شرکت توجه می کنند. با توجه به نتایج به دست آمده برای فرضیه چهارم پژوهش پیشنهاد می شود تحلیل گران و اعتباردهندگان شرکت ها در بررسی وضعیت مالی شرکت ها و کیفیت سود آنها، بایستی شاخص های متعددی از جمله مسئولیت اجتماعی و ریسک سیستماتیک و غیرسیستماتیک شرکت ها را نیز در نظر داشته باشند. چراکه این عوامل می تواند منجر به تغییر در وضعیت مالی شرکت ها شود.

۹. منابع و مآخذ

۱. احمدپور، احمد و فرمانبردار، مریم، (۱۳۹۴)، بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت و خطای پیش بینی سود هر سهم، فصلنامه بورس اوراق بهادار، سال ۶، شماره ۲۴، صص ۶۳-۷۸.
۲. برزگری خانقاه، جمال؛ عباسی، ابراهیم و قدک فروشان، مریم. (۱۳۹۹)، بررسی اثر تعاملی ریسک مالیاتی و مسئولیت اجتماعی بر ارزش شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانش حسابداری، ۱۱(۱)، ۱۵۹-۱۸۹.
۳. پورعلی، محمدرضا و حجامی، محدثه، (۱۳۹۳)، بررسی رابطه بین افشای مسئولیت اجتماعی و مالکیت نهادی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه علمی پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، سال ۳، شماره ۱۰، صص ۱۳۵-۱۵۱.
۴. ثقفی، علی. مرفوع، محمد (۱۳۹۰)، ریسک نقدشوندگی سهام و کیفیت سود، فصلنامه مطالعات حسابداری، شماره ۲۹، صص ۱-۳۷.
۵. جلیلی، صابر. قیصری، فرزاد (۱۳۹۳)، بررسی ارتباط بین کیفیت سود و مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، سال چهاردهم، شماره ۵۷، دانش حسابرسی.
۶. خواجهی، شکرالله. بایزیدی، انور. جبارزاده کنگرلویی، سعید (۱۳۹۰)، بررسی رابطه ی بین مدیریت سود و مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله پیشرفت های حسابداری دانشگاه شیراز، دوره سوم، شماره اول، پیاپی ۶۰/۳، صفحه های ۵۴-۲۹.
۷. دهشویی، علیرضا؛ دهشویی، غلامرضا؛ دهشویی، ساره، (۱۳۹۷)، بررسی ارتباط بین مسئولیت اجتماعی و ساختار مالکیت با توجه به عامل میانجی کیفیت سود در شرکت های بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه مطالعات مدیریت و حسابداری، ۴(۳)، ۱۳۶-۱۴۴.
۸. عرب صالحی، مهدی، صادقی، غزل و معین الدین، محمود، (۱۳۹۲)، رابطه مسئولیت اجتماعی با عملکرد مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش های تجربی حسابداری، سال ۳، شماره ۹، صص ۱-۲۰.
۹. فروغی، داریوش؛ میرشمس شهشهانی، مرتضی؛ پور حسین، سمیه؛ (۱۳۸۷)، نگرش مدیران درباره افشای اطلاعات حسابداری اجتماعی: شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران (۱۳۸۶)، بررسی های حسابداری و حسابرسی، ۵۲: ۵۲-۷۰.
۱۰. فغانی ماکرانی، خسرو. حیدری رستمی، کرامت اله. امین، وحید (۱۳۹۵)، بررسی رابطه میان مسئولیت پذیری اجتماعی و ریسک کاهش قیمت سهام در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه علمی- پژوهشی دانش سرمایه گذاری، سال پنجم، شماره نوزدهم.
۱۱. مدرس، احمد. افلاطونی، عباس (۱۳۸۸)، مدیریت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله توسعه و سرمایه، ۴: ۷۲-۵۱.

۱۲. مهرانی، ساسان. اسکندری، قربان. گنجی، حمیدرضا (۱۳۹۳)، رابطه بین کیفیت سود، هموارسازی سود و ریسک سهام، فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی، سال یازدهم، شماره ۴۲، صص ۱۱۷-۱۳۹.

۱۳. ولی زاده، فرزانه. قدرت الله، برزگر (۱۳۹۴)، بررسی ارتباط بین مدیریت ریسک و سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پنجمین کنفرانس ملی و سومین کنفرانس بین المللی حسابداری و مدیریت با رویکردهای کاربردی و پژوهش های نوین.

14. Andreou, P.C., Antoniou, C., Horton, J. and Louca, C. (2012). Corporate Governance and Stock Price Crashes. Working Paper. Cyprus University of Technology and Exeter University Business School.
15. Becchetti, L., Ciciretti, R., Hasan, I., (2015), Corporate Social Responsibility, Stakeholder Risk, and Idiosyncratic Volatility, *Journal of Corporate Finance*, 51(3), 314-329.
16. Cardebat, J., Sirvan, N., (2010), What corporate social responsibility reporting adds to financial return?, *Journal of Economics and International Finance*, 2(2), 20-27.
17. Kim, Y., Li, S. and Li, H. (2014). Corporate social responsibility and stock price crash risk. *Journal of Banking & Finance*, 43:1-13.
18. Kok, P., Wiele, T., McKenna, R., & Brown, A. (2001). A corporate social responsibility audit within a quality management framework. *Journal of Business Ethics*, 31(4): 287.
19. Lee, S., Kim, Y., Kim, K., (2016), Corporate Governance, Firm Risk, And Corporate Social Responsibility: Evidence From Korean Firms, *The Journal of Applied Business Research*, 32(1), 303-315.
20. Lee, Y-C., Lu, Y-C. and Wang, Y-C. (2019). Corporate social irresponsibility, CEO overconfidence, and stock price crash risk. *Applied Economics Letters*, 26(14), 1-22.
21. Lin, P. T., (2015), The relationship between corporate governance and community engagement: Evidence from the Australian mining companies, *Resources Policy*, 43, 28-39.
22. Liu, X. and Zhang, C. (2017). Corporate governance, social responsibility information disclosure, and enterprise value in China. *Journal of Cleaner Production*, 142(2), 1075-1084.
23. Naseem, T., Shahzad, F., Ali Asim, G. and Rehman, I.U. and Nawaz, F. (2019). Corporate social responsibility engagement and firm performance in Asia Pacific: The role of enterprise risk management. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 27(2), 501-513.
24. Shad, M.K., Lai, F-W., Fatt, C.L., Kleme, J.J. and Bokhari, A. (2019). Integrating sustainability reporting into enterprise risk management and its relationship with business performance: A conceptual framework. *Journal of Cleaner Production*, 208, 415-425.

Investigating the Relationship between Oversupply of Profit, Risk and Social Responsibility in Companies Listed in Tehran Stock Exchange

Behnam Gilaninia *¹

Sanaz Dekami ²

Date of Receipt: 2021/01/12 Date of Issue: 2021/01/27

Abstract

In the present study, the relationship between excess of profit, risk and social responsibility in companies listed on the Tehran Stock Exchange has been investigated. Excess of profit in the present study was measured using the positive residuals of optional accruals of the Kotari model (2005) and to measure social responsibility from the level checklist of social responsibility disclosure used by Deloitte Auditing Institute (2013). In addition, two systematic and non-systematic risk indicators were used to measure corporate risk. The statistical population of the present study includes all companies listed on the Tehran Stock Exchange, which according to the sampling method of systematic removal of 140 companies in a period of 10 years between 1385 to 1394, which in total formed 1400 years-company they give. After measuring the research variables, regression analysis was used to test the research hypotheses. The tests were performed using Eviews8 econometric software and the partial least squares method. The present study is applied in terms of purpose and in terms of data collection method in the group of descriptive (non-experimental) research. The results of the present study showed that there is no significant relationship between systematic risk and overstatement of profits and corporate social responsibility. But this correlation between corporate risk and corporate profit and social responsibility was confirmed. In addition, there is a significant relationship between excess profits and disclosure of corporate social responsibility. Finally, corporate risk affects the relationship between overstatement of profits and disclosure of corporate social responsibility.

Keyword

Disclosure of social responsibility, systematic risk, overstatement of profits

1. Assistant Professor, Department of Management and Accounting, Islamic Azad University, Rudsar and Amlash Branch, Rudsar, Iran (* Corresponding Author: behnam.gilaninia@gmail.com).

2. Ph.D Student in Accounting, Islamic Azad University, Tonekain Branch, Tonekabon, Iran (sanazdekami67@gmail.com).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی